



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 29 Volume: 7 Issue: 29

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

## İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ'NİN TURİZMDEKİ YERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

### AN EVALUATION OF THE PLACE OF ISTANBUL ARCHAEOLOGICAL MUSEUMS IN THE TOURISM

Aytuğ ARSLAN\*

#### Öz

Turizm endüstrisi açısından müze performansının değerlendirmesinde iki temel ölçüt ziyaretçi sayısı ve gelirdir. Ziyaretçi sayısının ve gelirin miktarına göre bir başarı düzeyi ortaya konulmaktadır. Ancak turizm sektörü ile yakın ilişkisine karşın müze ticari amaç taşımayan bir kurumdur. Ayrıca Türkiye genelindeki geleneksel, anıt ve açık hava müzelerinin lokalizasyon, koleksiyon, ulaşılabilirlik, yapı ve mekân gibi kendilerine özgü özellikleri vardır. Bunlar müzelerin işleyiş biçimi, hedef kitlesi, tanıtım ve fiyatlandırma uygulamalarında farklılığa neden olmaktadır. Bu durum göz ardı edilerek bir değerlendirmede bulunmak yanıltıcı sonuçlar ortaya koyacaktır. Bu çalışmada İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin turizm sektöründeki payı istatistiki veriler ışığında bu düşünceler üzerinden değerlendirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Turizm, Müze, Ziyaretçi Sayısı, İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

#### Abstract

The two basic criteria for evaluating the performance of the museum in the tourism industry are the number of visitors and revenue. The level of success is found out according to the quantity of them. However, the museum is non-profit entity in spite of its close relationship with the tourism. Furthermore, the traditional, monumental and open air museums around Turkey have specific features such as location, collection, accessibility, structure and place. These features cause the differences in the method of management, target audience, promotion and pricing policies at the museums. Any assessment not taking this fact into consideration will reveal misleading results. In this study, the share of İstanbul Archaeological Museums within the tourism sector is evaluated in the light of the statistical data through these views.

**Keywords:** Tourism, Museum, the Number of Visitors, İstanbul Archaeological Museums.

#### Giriş

Literatürde kültür turizmi için farklı tanımlar ortaya konmaktadır. Turizm ve Eğlence Eğitimi Birliği (ATLAS) kültür turizmini 'insanların yaşadıkları yerlerden ayrılarak kültürel mirasın ve sanatsal etkinliklerin bulunduğu çekiciliklere yeni bilgiler edinmek ve sosyal ihtiyaçların tatmini amacıyla yaptıkları seyahatler' olarak tanımlar (Richards, 1996: 23). Bu tanım, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) 'sosyo-kültürel ve ekonomik menfaatlerin kültürel mirasın bakımı ve korunması yönünde duyarlılık yaratacağı' ifadesi ile tamamlanmıştır (Ivanovic, 2008: 78). Aslında kültür turizmi birbiri ile sıkı ilişki içinde olan tarih turizmi, sanat turizmi, müze turizmi, festival turizmi, inanç turizmi gibi turizm çeşitlerini kapsayan genel bir ifadedir (MacKercher ve DuCros, 2002: 6).

\* Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat MYO.

Turizm ve kültürel miras ilişkisi karşılıklıdır. Kültürel miras bölgeleri destinasyona dönüştürürken, turizm bölge içinde bir pazar ortamı yaratmaktadır (Kirshenblatt-Gimblett, 1998: 151). Avrupa Geleneksel ve Bölgeler Kültürler Merkezi (ECTARC) kültür turizminin bileşenlerini ören yerler, tarihi yapılar, anıtlar, müzeler, kentin tarihi dokusu, silüet, mahalle yaşantısı, festivaller, yöresel etkinlikler, sahne sanatları, sergiler, yöresel üretim ve geleneksel ulaşım olarak sıralar(Richards, 1996: 23). Müzeler, ören yerleri ve anıtlarla birlikte kültür turizminin en önde gelen bileşenleri arasında yer alır.

Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM) kurulduğu 1946 yılından beri müzenin tanımını toplumdaki gelişmelere ve müzecilik anlayışındaki değişimlere bağlı olarak güncellemektedir. En son 2007 yılında komite tarafından müze “insanlığın maddi ve manevi mirasını barındıran, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen; eğitim, araştırma ve eğlence amaçlı toplumun ve toplum gelişiminin hizmetinde halka açık kar amacı gütmeyen daimi kuruluşlar” olarak tanımlanmıştır (ICOM, 2007: 2).

Bu tanımdan hareketle müzelerin ekonomik bir değer kazanımından çok toplumsal gelişimin bir aracı olarak kültürel değer üretimini hedeflediklerini söylemek mümkündür. Bu bakımdan müzeler kültürel mirasın araştırılması, toplanması, korunması, sergilenmesi ve toplumun bilgilendirilmesi gibi amaçlara öncelik verirken, turizm endüstrisi müzeleri bir çekicilik olarak değerlendirir. Seyahatin merkezine yerleştirilen müzeler birer turistik ürün haline dönüşür. Böylece müze ve turizm ilişkisinde karşılıklı bir bağlılık oluşur. İnsanoğlunun geçmiş ve modern sanat üretimlerinin aktarılmasında müzelerin ihtiyaç duyacağı kitle büyük oranda turistik faaliyete katılanlar tarafından sağlanırken, sektörün çekicilik ihtiyacının büyükbir bölümünü müzeler karşılar.

### 1. İstanbul’un Yabancı Ziyaretçi Sayısı

Türkiye’yi ziyaret eden yabancı turist sayısı son dört yılda sürekli artış göstererek 2012 yılında 31.782.832 kişi olurken, İstanbul’u ziyaret eden yabancı turist sayısı 2010 yılı hariç son dört yılda artarak 2012 yılında 9.381.670 kişiye ulaşmıştır. İstanbul’a gelen yabancı ziyaretçilerin Türkiye geneline oranı ise 2012 yılında %30 ile en yüksek düzeydedir. Türkiye’ye gelen her üç yabancıdan birinin İstanbul’u ziyaret ettiğini söylemek mümkündür (Tablo 1).

Tablo 1: İstanbul’a Gelen Yabancı Turist Sayısının Türkiye Geneline Oranı

Yıl	Türkiye Geneli	İstanbul’a Gelen Turist Sayısı	Oran
2012	31.782.832	9.381.670	%30
2011	31.456.076	8.057.879	%26
2010	28.632.204	6.960.980	%24
2009	27.077.114	7.509.741	%28

Kaynak:İstanbul Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

2012 yılında İstanbul’a gelen yabancı ziyaretçilerin milletlerine göre dağılımında ilk sırayı Almanya (1.071.427) alırken, bu ülkeyi Rusya (537.784), İngiltere (441.870), İtalya (428.927), Fransa (436.686), A.B.D. (485.086), İran (395.122) ve Hollanda (260.284) takip eder<sup>1</sup> (Tablo 2).

<sup>1</sup>Irak (212.924), Libya (210.628), Mısır (106.642), Tunus (83.264) artan ziyaretçi sayısı ile listede yer alır. Libya’nın bir önceki yıla oranla %313, Tunus %46, Mısır %43 ve Irak’ın % 36 artış oranı dikkat çekicidir. Ancak yüksek artış oranlarını bu ülkelerde meydana gelen siyasi gelişmelere bağlamak mümkündür. Seyahatlerin turizm faaliyeti sayılabilmesi için ziyaret amaçları dikkate alınmalıdır.

Tablo 2: İstanbul'a Gelen Yabancıların Milletlere Göre Dağılımı

Ülke	2012	2011	Oran	Ülke	2012	2011	Oran
Almanya	1.071.427	986.099	8,7	Ukrayna	199.245	154.728	28,8
Rusya	537.784	489.766	9,8	İspanya	194.668	198.150	-1,8
İngiltere	441.870	391.845	12,8	Japonya	184.161	166.181	10,8
İtalya	428.927	407.183	5,3	Avusturya	146.676	133.299	10,0
Fransa	436.686	399.620	9,3	İsviçre	143.631	121.817	17,9
A.B.D	485.086	444.894	9,0	G. Kore	140.519	129.222	8,7
İran	395.122	361.558	9,3	Belçika	119.835	111.170	7,8
Hollanda	260.284	233.066	11,7	Yunan.	108.315	106.007	2,2
Azerbaycan	200.067	154.179	29,8	Çin	105.340	89.754	17,4

Kaynak: İstanbul Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

## 2. Müze Ziyaretçi Sayıları

### 2.1. Türkiye Geneli

2012 yılında Türkiye genelinde en çok ziyaret edilen müzeler arasında Ayasofya Müzesi (3.345.347) ilk sırada bulunurken, Topkapı Sarayı Müzesi (3.334.925) ikinci sırada yer alır. İlk iki sırayı paylaşan bu müzeleri Mevlana Müzesi (1.565.862), Göreme Açık Hava Müzesi (959.966), Noel Baba Müzesi (504.262), Kariye Müzesi (360.803), Anadolu Medeniyetleri Müzesi (290.044), Efes Müzesi (228.472), Bodrum Su Altı Arkeoloji Müzesi (213.674), Antalya Müzesi (174.457) takip eder. İstanbul Arkeoloji Müzeleri (391.282) ise altıncı sırada yer alır (Tablo 3).

Müzeler koleksiyon türlerine ve mekânlara göre sınıflandırılmaktadır. Koleksiyonların türlerine göre arkeoloji, etnografya, sanat, tarih, doğa tarihi ve bilim; mekânlarına göre geleneksel, açık hava, anıt ve evler olmak üzere ayırmak mümkündür. Türkiye'nin en çok ziyaret edilen müzeleri arasında ilk beşte yer alan Ayasofya, Topkapı Sarayı, Mevlana ve Noel Baba Müzeleri mimari ve tarihi yönden önem atfedilen yapıların müze olarak tahsis edilmesiyle oluşturulmuş anıt müzeler iken Göreme'deki kaya kiliseleri Açık Hava Müzesi niteliğindedir. Geleneksel müzeler arasında en çok İstanbul Arkeoloji Müzesi ziyaret edilmektedir<sup>2</sup>(Tablo 3).

Tablo 3: Türkiye Geneli Müze Ziyaretçi Sayıları

Müze	2012
Ayasofya Müzesi	3.345.347
Topkapı Sarayı Müzesi	3.334.925
Mevlana Müzesi	1.565.862
Göreme Açık Hava Müzesi	959.966
Noel Baba Müzesi	504.262
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	391.282
Kariye Müzesi	360.803
Anadolu Medeniyetleri Müzesi	290.044
Efes Arkeoloji Müzesi	228.472
Bodrum Su Altı Arkeoloji Müzesi	213.674
Antalya Arkeoloji Müzesi	174.457

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü (Dösimm)

İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzelerin 2009-2012 yılları arasında ziyaretçi sayısının değişim oranları 2009 yılı verilerinin rakamsal büyüklüklerine bağlı olarak yanıltıcı olabilir. Ayasofya ve Topkapı Sarayı Müzelerinin ziyaretçi sayısı dört yıl içinde sürekli artarak 2012 yılında yaklaşık 3.500.000 kişiye ulaşmıştır. Bu müzeler İstanbul'un en çok ziyaret

<sup>2</sup>Arkeoloji Müzesi, Eski Şark Eserleri Müzesi ve Çinili Köşk Müzesi olmak üzere aynı yönetim altında üç ayrı müze bulunmasından dolayı İstanbul Arkeoloji Müzeleri adı kullanılmaktadır.

edilen müzeleridir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin ziyaretçi sayısı 2010'da bir önceki yıla oranla %55 artarken son iki yıl için artış %3'te kalmıştır. İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Kariye Müzesinin ziyaretçi sayıları birbirine yakındır ve ilk iki müzeden sonra ayrı bir grup oluşturur. Bunları 2011'de %73, 2012 yılında %10 artışla ziyaretçi sayısı 156.156 kişiye ulaşan Türk ve İslam Eserleri Müzesi takip eder (Tablo 4).

Tablo 4: İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlı Müzelerin Ziyaretçi Sayıları

Müze	2009	2010	2011	2012
Ayasofya Müzesi	2.370.540	2.761.069	3.196.110	3.345.347
Topkapı Sarayı Müzesi	2.373.311	2.995.708	3.024.152	3.334.925
Topkapı Sarayı-Harem Dairesi	509.575	578.777	743.258	792.606
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	241.115	372.608	382.148	391.282
Kariye Müzesi	309.511	372.869	387.481	360.803
Türk ve İslam Eserleri Müzesi	72.271	81.980	141.589	156.156
Rumelihisarı Müzesi	45.019	69.676	88.249	129.183
İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi	37.605	59.467	76.447	98.398
Galata Mevlevihanesi Müzesi	-	-	5.134	55.176
Yıldız Sarayı Müzesi	14.302	30.272	44.032	49.063
Büyük Saray Mozaikleri Müzesi	33.221	42.622	35.451	27.644
Fethiye Müzesi	15.606	18.868	19.533	20.144
Cihannüma Köşkü	-	-	3.551	1.146

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dösim

## 2.2. Dünya Geneli

2012 yılında dünya genelinde en çok ziyaret edilen sanat ve arkeoloji müzeleri arasında Louvre(9.720.260) ilk sırada yer alırken, Metropolitan Sanat Müzesi (6.115.881) ve British Museum (5.575.946) ilk üç sırayı tamamlar (Tablo 5). Türkiye'den ilk 100 içinde yer alan tek müze özel müze statüsündeki İstanbul Modern Sanat Müzesi'dir(665.776).

Tablo 5: Ziyaretçi Sayısı Yönünden İlk 10'da Bulunan Dünya Genelindeki Müzeler

Müze	2012
Louvre (Paris)	9.720.260
MetropolitanMuseum of Art (New York)	6.115.881
British Museum (Londra)	5.575.946
Tate Modern (Londra)	5.304.710
National Gallery (Londra)	5.163.902
Vatikan Müzesi (Vatikan)	5.064.546
NationalPalaceMuseum (Taipei)	4.360.815
National Gallery of Art (Washington)	4.200.000
CentrePompidou (Paris)	3.800.000
Muséed'Orsay (Paris)	3.600.000

Kaynak: The Art Newspaper

## 3. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin Tarihçesi

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin temeli arkeolojik eserlerin 1869 yılında 'Müze-i Hümayun' adı altında Aya İrini Kilisesi'nde toplanmasına dayanır. Yapının yetersiz kalması üzerine Fatih Sultan Mehmet döneminde yaptırılmış olan Çinili Köşk onarılarak 1880 yılında müze binası olarak açılır. 1881 yılında Osman Hamdi Bey'in müze müdürü olmasıyla bizzat kendisinin yürüttüğü kazılardan çıkan eserlerin de sergilenebilmesi için yeni bir müze binasına ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine Çinili Köşk'ün karşısına mimar Aleksandır Vallauray tarafından inşa edilen 'Asar'ı Atika Müzesi' (Eski Eserler Müzesi) 1891 yılında ziyarete açılmıştır. Müze uzun cephede geniş merdivenli iki girişi dörder sütun ve alınlıklarıyla Neo-Klasik mimarinin en güzel ve dünyanın müze olarak inşa edilmiş en eski örneklerinden biridir. Çinili Köşk ise günümüzde Türk çini ve seramik örneklerinin sergilendiği bir müze olarak

hizmet vermektedir. Osman Hamdi Bey tarafından 1883 yılında 'Sanayi-i Nefise Mektebi' (Güzel Sanatlar Akademisi) olarak inşa ettirilen yapı ise günümüzde Eski Şark Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır. Böylece aynı bahçe etrafında İstanbul Arkeoloji Müzeleri adı altında üç müze oluşmuştur (istanbularkeoloji.gov.tr).

#### 4. Tartışma ve Sonuç

2012 yılında İstanbul'a gelen yabancı ve yerli turistler birlikte düşünüldüğünde İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin ziyaretçi sayısı (391.282) beklentilerin altındadır. Bunun başlıca nedenlerinden biri İstanbul'da yapılan klasik tur programının içeriğidir. Gününbirlik klasik İstanbul turu hipodrom (Sultan Ahmet Meydanı-At Meydanı) çevresinde gerçekleşir. Alman Çeşmesi, Dikilitaş (Obelisk), Yılanlı Sütun (Burmali Sütun) ve Örne Dikilitaş'ın bulunduğu Sultan Ahmet Meydanı'ndan başlayan turlar genellikle Sultan Ahmet Cami, Ayasofya Müzesi, Topkapı Sarayı, Yerebatan Sarnıcı'nı ziyaret ettikten sonra Kapalı Çarşı ya da boğaz turu ile son bulur. Yeni Cami, Mısır Çarşısı, Galata Köprüsü ve Galata Kulesi de bu turun sonuna eklenebilmektedir. Sultan Ahmet Meydanı'nda İbrahim Paşa Sarayı'nın ev sahipliği yaptığı Türk ve İslam Eserleri Müzesi ve Gülhane Parkından Topkapı Sarayı'na çıkan yokuşta konumlanan İstanbul Arkeoloji Müzeleri turun alansal kapsamının merkezinde bulunmalarına karşın tur programına dâhil edilmemektedir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne yakın mesafede olan Ayasofya ve Topkapı Sarayı Müzelerinin ziyaretçi sayıları incelendiğinde iki müzenin ücretsiz, ücretli ve toplam ziyaretçi sayılarının yaklaşık olarak aynı olduğu görülmektedir. Bu durum paket turların yarattığı toplu turizm hareketinin bir sonucudur. Diğer bir ifadeyle her iki müze aynı kişiler tarafından gezilmektedir (Tablo 6). İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin paket tur programlarında yer alması ziyaretçi sayısında beklenen artışı kolaylıkla sağlayacaktır. Ancak gününbirlik klasik tur programına eklenmedeki en büyük engel zaman darlığıdır. Buna karşın turistlerin kalış sürelerine bağlı olarak alternatif, tematik ya da kişiye özel turlara müzenin dâhil edilmesi mümkündür.

Tablo 6: Müzelerin Ücretsiz, Ücretli ve Toplam Ziyaretçi Sayıları

Müze	Ücretsiz Ziyaretçi	Ücretli Ziyaretçi	Toplam
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	193.287	197.995	391.282
Ayasofya Müzesi	812.108	2.533.239	3.345.347
Topkapı Sarayı Müzesi	931.460	2.403.465	3.334.925
Topkapı Sarayı-Harem Dairesi	57.972	734.634	792.606

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dösim

İstanbul'a gelen yerli ve yabancı grupların bir bölümünü seyahat acentesinden paket tur alımında bulunmayarak gezisini kendi planlayan, kısıtlı bütçeleri ile tek başına ya da birkaç kişilik grupla bağımsız seyahat eden yabancı literatürde 'backpacker' denilen turistler oluşturur. Bu grubun başlıca seyahat amacı kentin otantik dokusunu görmek ve kent yaşantısını anlamaya çalışmaktır. Rehber kitap eşliğinde gezen bu ziyaretçiler kısıtlı bütçeleri olduğu için müze ve ören yeri tercihinde seçicidirler ve turistik faaliyetlere yoğun olarak katılmazlar. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanlar için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın İstanbul'daki müzelerinde 3 gün boyunca gezme imkânı sağlayan 'Museum Pass İstanbul' kartı dışında bu tarz seyahat eden turistler için daha uygun fiyata tek bilet ile en çok ziyaret edilen müzeler olan Ayasofya ve Topkapı Sarayı yanında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ni de gezme imkânı verecek bir uygulama ziyaretçi sayısının artırılmasında ve pazarlamanın çeşitlendirilmesinde seçeneklerden biri olabilir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin ziyaretçi sayısının beklentilerin altında kalmasının diğer bir nedeni yerli ziyaretçi sayısının azlığıdır. Müzelerin yerli ve yabancı ziyaretçi sayısına yönelik tutulan istatistik bir veri yoktur. Bu nedenle müzelerin yabancı ziyaretçi sayısının İstanbul'a gelen yabancı turistler içindeki oranına ve yerli ziyaretçi sayısına yönelik bir

değerlendirmede bulunmak zordur. Ancak bu konuda ücretli ve ücretsiz ziyaretçi ayrımı yerli ziyaretçiler için ipucu vermektedir. Müze ücretsiz giriş şartlarına bakıldığında ücretsiz girişler en çok yerli ziyaretçiler tarafından yapılmış olmalıdır. Biletli ziyaretçiler içinde yerli turistlerin %30 oranında bulunduğu tahmin edildiğinde İstanbul Arkeoloji Müzesi için 2012 yılında 250.000 yerli ziyaretçi sayısı en iyimser tahmin olacaktır. Bu rakam Avrupa müzeleriyle karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Aynı yıl British Museum’u ziyaret eden yerli ziyaretçi sayısı yaklaşık 2.500.000 olurken, eğitim amaçlı müzeyi ziyaret eden 16 yaş altı öğrenci sayısı 364.622’dir (Tablo 7). İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin toplam ziyaretçi sayısı British Museum’u eğitim amaçlı ziyaret eden 16 yaş altı öğrenci sayısı kadardır<sup>3</sup>.

Müzenin ziyaretçi sayısının değerlendirilmesinde sadece yabancı ziyaretçilere vurgunun yapılması sorunun tespitindeki yanılgılardan biridir. İngiltere’de Nisan 2011/Mart 2012 dönemi için yayımlanan rapor ülke genelindeki müzelerin ziyaretçilerinin %58’ini kendi vatandaşlarının oluşturduğunu ortaya koymaktadır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri için iç turizme yönelik on iki ayı kapsayacak nitelikte yerli ziyaretçi talebi oluşturmaya yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. Ancak hedeflenen toplam ziyaretçi sayısının belirlenmesinde fiziksel ve psikolojik taşıma kapasitesi göz ardı edilmemelidir.

Avrupa’daki bazı müzelerin ücretsiz giriş uygulamasının ziyaretçi sayısında artış sağladığı bilinmektedir. En düşük ücretlerin bile müze girişlerinde psikolojik olarak caydırıcılığı vardır. Ücretsiz giriş, British Museum gibi özel sergi, bağış ve yan satış (hediyelik eşya, kitap vb.) gelirleri fazla olan müzelerde uygulanabilir olmaktadır. British Museum, 2012 yılında özel sergi girişlerinden 2.200.000 £, yan satışlardan 12.300.000 £, bağışlardan 16.500.000 £ olmak üzere toplam 31.000.000 £ gelir elde etmiştir (Tablo 7). Girişi ücretli olan Louvreise 9.720.260 kişi ile 2012 yılında dünyanın en çok ziyaret edilen müzesidir.

Tablo 7: British Museum’un Nisan 2011/Mart 2012 Dönemi Ziyaretçi Sayısı ve Gelirleri

Ziyaretçi Sayısı	
Yerli Ziyaretçi	2.336.663
Yabancı Ziyaretçi	3.504.995
16 Yaş Altı Eğitim Amaçlı Yerli Ziyaretçi	364.622
Gelir	
Giriş (geçici sergiler)	2.200.000 £
Yan Satış (hediyelik eşya satışı, yayın, lisans gelirleri vb.)	12.300.000 £
Bağış ve Sponsorluk	16.500.000 £
	31.000.000 £

Kaynak: Department for Culture, Media & Sport

İstanbul Arkeoloji Müzeleri ziyaretçi sayısında müze kart uygulaması da dikkate alındığında ücretli giriş caydırıcı bir faktör olarak gözükmemektedir. 10 TL ücret bünyesinde barındırdığı üç müze için oldukça makul bir fiyatlandırmadır<sup>4</sup>. 15 TL giriş ücreti olan Topkapı Sarayı-Harem Dairesi’ni 2012 yılında 792.606 kişi gezmiştir. Bunun 734.634 kişisi ücretli ziyaretçidir. Giriş ücreti daha pahalı olmasına karşın Harem Dairesi’nin 2012 yılı ücretli ziyaretçi sayısının İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin (197.995) yaklaşık dört katı olması fiyatlandırmadan ziyade tanıtım ve pazarlama faaliyetinin önemine işaret etmektedir. Topkapı Sarayı içerisinde Harem Dairesi’nin merak uyandıran gizemli yaşantısı turistlerin ilgisini çekmektedir. İstatistiklere göre Topkapı Sarayı’nu gezen dört kişiden biri Harem Dairesi’ni gezmektedir (Tablo 8).

<sup>3</sup>İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin İstanbul’da yaşayan öğrencilerin eğitim hayatında olması gereken etkin rolünden uzak kaldığı anlaşılmaktadır. Eğitim amaçlı geziler turizm faaliyeti olarak değerlendirilmemelerine karşın ziyaretçi sayısındaki önemli faktörlerden biridir.

<sup>4</sup>İstanbul Arkeoloji Müzeleri bünyesindeki üç müze tek bilet ile gezilebilmektedir.

Tablo 8: İstanbul'daki Bazı Müzelerin 2012 Yılı Gelirleri

Müze	Ücretli Ziyaretçi	Giriş Ücreti	Gelir
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	197.995	10 TL	2.355.388
Ayasofya Müzesi	2.533.239	25	69.349.316
Topkapı Sarayı Müzesi	2.403.465	25	66.504.951
Topkapı Sarayı-Harem Dairesi	734.634	15	10.410.657

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dösimm

\*Gelirlere müze-kart satışları da dâhildir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin ziyaretçi sayısının düşük kalmasındaki bir diğer neden tanıtım eksikliğidir. Tanıtım müzelerin yerleşkesi, mimarisi ve tarihçesinin yanı sıra Avrupa müzelerinde olduğu gibi eser odaklı olmalıdır. Örneğin zengin koleksiyon çeşitliliğini barındıran Arkeoloji Müzesi'nde Büyük İskender Başı, İskender Lahdi; Eski Şark Eserleri Müzesi'nde Kadeş Anlaşması, Mısır Mezar Buluntuları, Çinili Köşk Müzesi'nde İznik, Çanakkale ve Kütahya işi çini ve seramik örnekleri gibi belirlenecek bazı eserler ön plana çıkarılmalıdır. Böylece tarihi yarımadanın nüvesini teşkil eden Sultan Ahmet Meydanı çevresinde yoğun uyarıcılarla ünük eser vurgusu yapılarak bu eserlerin sadece İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde görülebileceği mesajı İstanbul ziyaretçilerine verilmelidir. Bu yaklaşım özellikle yabancı ziyaretçileri turizmde mesafenin bozucu etkisi ve turizmin destinasyonda gerçekleşen bir faaliyet olduğu üzerine düşünmeye sevk ederek hizmet alım ya da turistik ürünün tüketilmesi fırsatının kaçırılmaması yönünde psikolojik baskıyı arttıracaktır. Bunun yanında fiyat-değer, zaman-değer maliyetleri değerlendirmesinde ulaşılabilirlik, mimari ve yerleşkenin konumu İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

#### KAYNAKÇA

- IVANOVIC, Milena (2008). *Cultural Tourism*, Cape Town: Juta & Company Ltd.
- KIRSHENBLATT-GIMBLETT, Barbara (1998). *Destination Culture: Tourism, Museums, and Heritage*, California: University of California Press.
- MACKERCHER, Bob & DU CROS, Hilary (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*, Oxford: Routledge.
- RICHARDS, Greg (1996). *Cultural Tourism in Europe*, Wallingford: CAB International.
- [http://icom.museum/fileadmin/user\\_upload/pdf/Statuts/statutes\\_eng.pdf](http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Statuts/statutes_eng.pdf) - 25.06.2013
- <http://www.istanbularkeoloji.gov.tr/tarihcem-> 25.06.2013
- <http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/belge/1-58505/turizm-istatistikleri.html> - 25.06.2013
- <http://dosim.kulturturizm.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EFA510106937B3F39C> - 01.07.2013
- <http://www.theartnewspaper.com/attfig/attfig12.pdf> - 02.07.2013
- <https://www.gov.uk/government/publications/annual-performance-indicators-2011-12> - 02.07.2013